

DOSTOYEVSKİ

OKUMALARI

Prof. Dr. BİRSEN KARACA

HECE

inceleme

Birsen Karaca, Prof. Dr. 1996 yılında YÖK kararıyla doktora yapmak üzere Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesine gönderildi. 1999 yılında Rus dili ve edebiyatı ve Ermeni dili ve edebiyatı alanlarında doktorasını tamamlayarak görevine döndü. 2002 yılında doçent, 2008 yılında profesör unvanını aldı. Hâlen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde çalışmaktadır. Edebiyat, çeviribilim ve Ermeni Sorunu üzerine kitap ve makaleleri bulunan Birsen Karaca Rusça ve Ermeniceden çeviriler yapmaktadır.

Çalışmalarından bazıları:

Kitapları

Rus Edebiyatının Açılımları, Kavis, 2010.

Ermenice Öğreniyorum, Kurmay, Ankara, 2007 (İkinci baskı).

Doğu Ermenice Türkçe Sözlük, Kurmay, Ankara, 2007 (İkinci baskı).

Sözde Ermeni Soykırımı Projesi/ Toplumsal Bellek ve Sinema, Say, İstanbul, 2006.

Hazırladığı kitaplar

Rus Edebiyatı Öykü Antolojisi, Kavis, 2010 (İkinci baskı).

Çehov Öyküleri Seçkisi, Dünya, İstanbul, 2004.

Ermeni Edebiyatı Seçkisi, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2001.

Çeviri kitapları

Kuleşov, Puşkin, Cümle, Ankara, 2018 (İkinci baskı).

Maksim Gorki, Pepe, İmge, Ankara, 2014 (İkinci baskı).

Çingiz Guseynov, Muhammed, Memed, Memiş, Roman Kahramanları, İstanbul, 2013.

Yevgeniy İvanoviç Zamyatin, Sabaha Karşı Toprak Şifa Bulacak, Kavis, 2010.

Ivan Turgenev, İlk Aşk, Kavis, 2010.

Fyodor M. Dostoyevski, Beyaz Geceler, Kavis, İstanbul, 2009.

E. Uspenski, Fedor Amca, Beyaz Balina, İstanbul, 2006.

Anton Çehov, Ateşler/Çukurda, Dünya, İstanbul, 2004.

DOSTOYEVSKİ OKUMALARI

(Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve İlk Dönem
Eserlerinin Karakteristik Özellikleri)

Birsen Karaca

Hece Yayınları: 509

İnceleme

©Hece Yayınları

Editör

Gülsüm Killi Yılmaz

Hande Dolunay

Birinci Basım

Eylül 2018

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-68645-7-5

Baskı

www.dumat.com.tr

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/

Ankara T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

Sertifika No: 17672

İÇİNDEKİLER

Ön Söz / 7
Dostoyevski'nin Yaşamı ve Sanatındaki Olayların Kronolojisi / 11
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve İlk Dönem Eserlerinin Karakteristik Özellikleri / 15
“Dostoyevski'nin Biyografisi” / 16
“Dostoyevski Tam Anlamıyla Bir Gecede Ünlü Bir Yazar Oldu” / 22
“İnsancıklar” / 23
“Öteki” / 30
“Dokuz Mektupluk Roman” / 35
“Bay Proharçın” / 37
“Ev Sahibesi” / 42
“Polzunkov” / 46
“Yufka Yürek” / 48
“Başkasının Karısı ve Karyola Altındaki Koca” / 52
“Dürüst Hırsız” / 53
“ Noel Ağacı ve Düğün” / 56
“Beyaz Geceler” / 58
“Netoçka Nezvanova” / 59
Kaynakça / 64
Grafikler
(Dostoyevski Üzerine Türk, Rus, İngiliz, Fransız, Ermeni ve Polonya Dillerinde Yapılan Çalışmalar) / 71,74
Bibliyografya: Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 75
Türkçe Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 77
Rusça Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 111
İngilizce Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 137
Fransızca Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 231
Ermenice Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 265
Polonyaca Kaynaklarda Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri / 277

ÖN SÖZ

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, bugün de dünya edebiyatının en iyi roman yazarlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Eserleri yalnızca edebiyat biliminin değil, felsefe, psikoloji, teoloji, kriminoloji gibi çok farklı disiplinlerin de araştırma konusudur. Öyle ki edebiyat bilimi ve edebiyat tarihinin bir alt dalı olarak faaliyet gösteren ve Rusçada *Dostoyevstika* (*Dostoyevizm*) olarak anılan alanda Dostoyevski uzmanları yazarın biyografisini, sanatını ve yaratıcılık süreçlerini araştırmaktadır. Rus bilim dünyasında tanınmış Dostoyevski uzmanları arasında akademik G. M. Fridlender, tarih bilimleri doktoru S.V.Belov, filoloji doktoru İ. L. Volgin, V. N. Zaharov, T. A. Lasatkina, L. İ. Saraskina, G. K. Şçennikov'un adı anılmaktadır.

Türkiye'de bir Dostoyevski uzmanının varlığından söz etmemiz henüz olanaksız ama okurun Dostoyevski'nin eserlerine duyduğu ilgi göz ardı edilemeyecek yoğunlukta. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de okur Dostoyevski'yi ve eserlerini çeviriler aracılığı ile tanıyor. Dolayısıyla okurun algı-

sını yönlendiren mekanizma tek başına çevirilerle yönetiliyor. Bu durum ise çevirinin niteliği sorununun tartışmayı gerektiriyor, ancak Türkiye’de çeviribilimin Rusça ayağı da güçlü bir profil çizmiyor. *Dostoyevski Okumaları (Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve İlk Dönem Eserlerinin Karakteristik Özellikleri)* adlı bu kitap, özgün metinler üzerinde yapılan incelemelerin bir ürünüdür ve okurun algısını şekillendiren kaynakları çeşitlendirmenin önemini duyumsatmayı amaçlamaktadır.

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve İlk Dönem Eserlerinin Karakteristik Özellikleri, Dostoyevski üzerine yapmayı tasarladığım *Dostoyevski Okumaları*’nın ilk kitabıdır. Bu ilk kitapta, Dostoyevski’nin sürgüne gitmeden önce yazdığı eserler incelenmiştir. Eserler incelenirken metne bağlı analiz yöntemi kullanılmıştır, yapılan analizlerin sonuçları ise, yazarın biyografisiyle, aile ortamıyla, çevresiyle ve yaşadığı dönemin sunduğu koşullarla ilgili bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

Kitap üç bölümden oluşuyor. **Birinci Bölümde**, Dostoyevski’nin on iki eseri incelenmiştir. Bu eserler yayın sırasıyla şöyle: *İnsancıklar* (1846), *Öteki* (1846), “*Dokuz Mektupluk Roman*” (1847), *Bay Proharçin* (1847), *Ev Sahibesi* (1847), *Polzunkov* (1848), *Yufka Yürek* (1848), “*Başkasının Karısı ve Karyola Altındaki Koca*” (1848), “*Dürüst Hırsız*” (1848), “*Noel Ağacı ve Düğün*” (1848), *Beyaz Geceler* (1848), *Netoçka Nezvanova* (1849). Bu bölümde hedeflenen, İkinci kitapta incelenecek olan *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1869), *Ecinniler* (1872), *Delikanlı* (1875) ve *Karamazov Kardeşler* (1881) adlı romanlarıyla dünya klasikleri arasında güçlü bir yer edinen Fyodor Mihayloviç Dostoyevski’nin sanat alt yapısını ön plana çıkartmaktır.

İkinci ve Üçüncü Bölümlerin yazarları Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışan Dr. Doğanay Eryılmaz ve doktora öğrencileri Araş. Gör. Gülsün Yılmaz

Gökkis, Araş. Gör.F.Jale Gül Çoruk, Araş. Gör. Hande Dolunay, doktora öğrencisi Ayşegül Yüzel ve misafir doktora öğrencisi Araş. Gör. Saadet Büyük Güler'dir. İkinci Bölüm "Türk, Rus, İngiliz, Fransız, Ermeni ve Polonya Dillerinde Dostoyevski Üzerine Yapılan Çalışmaları Konu Alan Taramalar Sonucunda Elde Edilen Verilerin Grafikselsel Görüntüsü" başlığını taşıyor. Adından da anlaşılacağı üzere bu bölümde farklı ülkelerde ve farklı dillerde yapılmış Dostoyevski konulu eserlerden elde edilen verilerle oluşturulan grafikler yer alıyor. Üçüncü Bölüm "Bibliyografya: Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ve Eserleri" başlığını taşıyor. Bu bölüm, İkinci Bölümde yaptığımız grafiklerin açılımı niteliğinde, yani Türkçe, Rusça, İngilizce, Fransızca, Ermenice ve Polonya dilinde kaleme alınmış Dostoyevski konulu eserlerin bibliyografyalarından oluşmaktadır. İkinci ve Üçüncü Bölümlerde yapılan çalışmayla hedeflenen ise, Türkiye'de yapılan Dostoyevski çalışmalarını farklı dillerde ve ülkelerde yapılan çalışmalarla karşılaştırma olanağı yaratmak ve Dostoyevski'nin biyografisine ve sanatına ilgi duyan okur, araştırmacı ve yayıncılara kaynak sunmaktır.

10.12.2017/ANKARA

DOSTOYEVSKI'NİN YAŞAMI ve SANATINDAKİ OLAYLARIN KRONOLOJİSİ¹

11 Kasım 1821	Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'nin doğumu (Moskova).
1834-1837	Fyodor ve Mihail Dostoyevski kardeşlerin L.İ.Çermak'ın Pansiyonundaki eğitimleri (Moskova).
1837 yılının kışında	Dostoyevski'nin annesi veremden öldü.
Mayıs 1837 16 Haziran 1838	Fyodor ve Mihail Dostoyevski Peterburg'da bulunan Kostomarov'un pansiyonuna verildi.
16 Ocak 1838	Dostoyevski Mühendisler Okuluna girdi (Peterburg).
1839 yılı yaz başlarında	Dostoyevski'nin babası öldürüldü.
12 Ağustos 1843	Dostoyevski Mühendisler Okulunu bitirdi.

¹ Kullanılan kaynak için bkz. Хронология жизни Достоевского, <http://dostoevsky.df.ru/hronologia.html> (Erişim Tarihi: 26.12.2017)

1844 yılının Haziran ve Temmuz aylarında	Dostoyevski, 'Honoré de Balzac'ın Eugénie Grandet adlı öyküsünü ilk kez Rusçaya çeviriyor. Bu çeviri Repertur i Panteon dergisinin 6 ve 7. sayılarında Dostoyevski'nin adı verilmeden yayınlanıyor.
Mayıs 1845	Bedniye lyudi (<i>İnsancıklar</i>) yazıldı.
1845 yılı sonu	Dvoynik (<i>Öteki</i>) yazıldı.
Mart 1846	Butaşeviç-Petraşevski ile tanışma
Ekim 1846	Gospodin Proharçin (<i>Bay Proharçin</i>) yazıldı.
1847 yılı baharında	Dostoyevski Petraşevciler grubunun daimi üyesi oluyor.
Aralık 1847	Hozyayka (<i>Ev sahibesi</i>) yazıldı.
1848	Beliye noçi (<i>Beyaz Geceler</i>) yazıldı.
1849	<i>Netoçka Nezvanova</i> (<i>Netoçka Nezvanova</i>) tasarlandı ama Dostoyevski tutuklandığı için tamamlanamadan kaldı. Bu eser daha sonra öykü formatında yayımlandı.
23 Nisan 1949	Dostoyevski gözaltına alındı.
22 Aralık 1949	Dostoyevski'nin "kurşuna dizilmesi" mizansenisi.
23 Ocak 1850	Dostoyevski'nin Omsk Hapishanesine gelişi ve hapsedilmesi.
Şubat 1854	Dostoyevski Semipalatinsk taburuna ayrıldı.
1854 yılının sonbaharında	Dostoyevski bölge savcısı A.Ye.Vrangel'le tanışıyor.
1 Eylül 1856	Dostoyevski subay olarak terfi etti.
6 Şubat 1857	Dostoyevski Kuznetsk'de M.D.İsayeva ile evlendi.

1859 yılı Aralık ayının ikinci yarısında	Dostoyevski sürgün cezasını tamamladı ve Peterburg'a döndü.
1859	<i>Dyaduşkin son (Amacanın Rüyası)</i> tamamlandı.
1860	<i>Zapiski iz myortvogo doma'yı (Ölü Bir Evden Hatıralar)</i> yazmaya başladı. Dostoyevski'nin ilk iki ciltlik toplu eserleri (P.A.Osnovski tarafından) yayımlandı.
Ocak 1861	<i>Zapiski iz myortvogo doma (Ölü Bir Evden Hatıralar)</i> tamamlandı. A.P.Suslova ile tanışma.
1862 yılının yazı	Dostoyevski seyahat amacıyla Avrupa'ya gitti.
1863	<i>Zimnie zametki o letnih vpeçatleniyah (Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları)</i> serisi çıktı.
1864	<i>Zapiski iz podpolya (Yeraltından Notlar)</i> yazıldı. Dostoyevski'nin ilk eşi Mariya Dmitriyevna öldü. Haziran ayında kardeşi Mihail Dostoyevski Pavlovsk'da öldü.
1865	Epoha adlı dergide Neobıknovennoe sobitie, ili passaj v passaje (<i>Sıradışı Bir Olay, veya Pasaj İçinde Pasaj</i>) başlıklı öykü yayımlandı.
Temmuz-Ekim 1865	Dostoyevski'nin yurtdışı seyahati.
Kasım 1866	<i>İgrok (Kumarbaz)</i> yazıldı.
15 Şubat 1867	Dostoyevski A.G.Snitkina ile evleniyor.
1867-1868	Dostoyevski eşiyle birlikte yurtdışına gidiyor.
1867	Dostoyevski'nin üç aylık kızı Sofya Cenevre'de öldü. <i>Prestuplenie i nakazaniye (Suç ve Ceza)</i> romanı yazıldı

1868	<i>İdiot (Budala)</i> Russkiy vestnik adlı dergide yayımlandı.
14 Eylül 1869	Dresden'de Dostoyevski'nin kızı Lyuba doğdu.
1870	<i>Veçnyy muj (Ebedi Koca)</i> yazıldı.
16 Temmuz 1872	Dostoyevski'nin oğlu Fyodor doğdu.
1872	<i>Best (Ecinniler)</i> tamamlandı.
1872 yılından itibaren	Dostoyevski yaz aylarını Staraya Russa'da geçiriyor.
1873-1874	Dostoyevski Grajdananin adlı haftalık derginin editörü.
1875 yılı Ocak ayından itibaren	<i>Podrostok (Delikanlı)</i> yayımlanmaya başlıyor.
12 Ağustos 1875	Dostoyevski'nin oğlu Aleksey doğdu. Bu çocuk üç yaşındayken epilepsi hastalığından ölmüştür.
Kasım 1876	Yazarın Günlüğü'nde <i>Uysal Kız</i> yayımlanıyor.
2 Aralık 1877	Dostoyevski, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümünün Bilimler Akademisi muhabir üyesi olarak seçiliyor.
30 Aralık 1877	Dostoyevski, Nekrasov'un cenazesinde konuşma yapıyor.
1880	<i>Bratya Karamazovi (Karamazov Kardeşler)</i> tamamlandı.
8 Haziran 1880	Dostoyevski, Puşkin üzerine konuşmasını yapıyor.
28 Ocak 1881	Dostoyevski'nin ölümü.
1 Şubat 1881	Yazarın Tihvinski Mezarlığına defnedilmesi.

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKİ ve İLK DÖNEM ESERLERİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

“İnsan bir sırdır. Bu sırrı çözmek gerek. Bu sırrı çözmek için tüm ömrünü versen de zaman kaybettiğini söyleme. Ben bu sırla uğraşıyorum, çünkü insan olmak istiyorum.”

*

“Kardeşim! Üzgün değilim ve moralman çökmedim. Yaşam her yerde yaşamdır, yaşam bizim kendi içimizdedir, dışımızda değil. Yanımda insanlar olacak, insanların içinde insan olmak ve hep insan olarak kalmak, başa gelen felaketlerde cesaretini yitirmemek ve düşmemek, işte yaşam budur, yaşamın amacı budur...”

Yukarıda epigraf olarak kullanılan her iki metnin yazarı da Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'dir: İlki Peterburg'da mühendislik okurken Revel'deki (bugünkü adıyla Talin) kardeşi Mihayl'e yazdığı mektubundan (16 Ağustos 1839); ikincisi ise bundan on yıl kadar sonra, aralarında kendisinin de bulunduğu Petraşevcilerin infaz günü, yine kardeşi Mihayl'e yazdığı mektubundan (22 Aralık 1849) alınmıştır.

Dostoyevski mühendis olarak mezun oldu, ancak sadece